

# Innspill til regjering, storting og nasjonale og regionale myndigheter fra kommunene Øyer, Trysil og Hemsedal.

## Innledning

Hensikten med dette brevet fra Trysil kommune, Hemsedal kommune og Øyer kommune er å synliggjøre den alvorlige situasjonen våre kommuner nå befinner seg i, fremme forslag til hvilke tiltak som bør iverksettes for å bedre situasjonen, i tillegg til å tydeliggjøre de tiltakene som kommunene sjøl har iverksatt.

Som de tre største vinterdestinasjonene i Norge og attraktive hyttekommuner med alpinanlegg, hoteller og en næringsstruktur der reiselivet er katalysatoren er vi særlig hardt rammet av Korona-situasjonen. Tilreisende og hytteeierskapet legger grunnlaget for en stor del av verdiskapingen og sysselsettingen i det lokale næringslivet. Nedenfor presenteres noen nøkkeltall for kommunene våre:

Nøkkeltall	Øyer kommune	Trysil kommune	Hemsedal kommune
Antall innbyggere	5 100	6 621	2 488
Antall fritidsboliger	4 100	6 700	2 700
Kommersielle gjestedøgn	222 593	900 000, hvorav 130 000 på sommer	685 000 pluss 490 000 fritid
Tilreisendes forbruk lokalt		1 250 mill kr, hvorav 443 mill. kr brukt på overnatting, 250 mill. kr på varehandel, 190 mill. kr på servering og 176 mill. på opplevelser/aktiviteter.	
Reiselivsrelaterte arbeidsplasser	512	Ca.970	Ca 900
Ledighet februar 2020	1.2%	1.7% (59 personer)	1,0%
Ledighet februar 2019	1.2%	2.2 % (72 personer)	1.0%
Ledighet 21. april 2020	19%	24.7% (807 helt ledige)	30.6%
Ledighet april 2019	1.2%	2.9% ( 95 personer)	1.5%
Forventet omsetnings-svikt de kommende 3 mnd	50%, opp mot 750 mill i 2020	20- 60% ,avhengig av bransje og tidspunkt for oppheving av restriksjoner	440 mill. kun Mars – April. Tilsvarende 40% av hele året.

Tallene er hentet fra Menon Economics analyse av reiselivet i Trysil, Statistisk Sentralbyrå, Lillehammerregionen Vekst, NAV avdeling for statistikk og opplysninger fra lokalt næringsliv i de tre kommunene.

Reiseliv og reiselivsrelatert virksomhet er svært viktige for verdiskaping og sysselsetting i våre kommuner. Når disse samfunnene nå stenges ned som følge av smittevern hensyn, vil fravær av gjester og kunder ramme våre kommuner spesielt hardt. Vi ser at virkningene av stopp i reiselivet brer seg til andre bransjer som ringer i vann. Som vist i tabellen ovenfor har ledigheten hatt en voldsom økning, mange bedrifter melder om en svært vanskelig likviditetssituasjon og flere trues av konkurs.

I dette brevet ønsker vi å sette fokus på fire tiltak vi mener bør rettes ovenfor særlig utsatte kommuner:

1. *Kompensasjon til kommunene*
2. *Tiltakspakke for å opprettholde og stimulere til økt lokal aktivitet innen veg, vann og avløp, bygg og anlegg, skole og flomsikring*
3. *Næringsretta virkemidler, påfyll på lokale næringsfond og langsiktig omstilling*
4. *Menneskelige forhold*

## 1. Kompensasjon til kommunene

Kommunene og fylkeskommunene vil få et direkte inntektstap som følge av bortfall av brukerinntekter i flere sektorer. Dette gjelder i særlig grad barnehage og SFO i kommunene, og kollektivtrafikk i fylkeskommunene. Regjeringen har allerede besluttet at kommunene ikke skal kreve betaling for perioder hvor barnehager og SFO holder stengt på grunn av virusutbruddet. Dette tilsvarer for Trysil kommune ca kr 1.350 mill, for Øyer kommune kr 970 000 og for Hemsedal kr 450 000 pr mnd.

Kultursektoren i kommunene har måttet innstille all inntektsgivende aktivitet, og redusere tilbudet i kultursektoren. Øyer og Trysil har hatt noe nettbasert undervisning, men vil likevel tape mesteparten av inntektene. Dette bør kompenseres.

Den kommunale helse- og omsorgstjenesten har behov for økt kapasitet som følge av virusutbruddet og vi opplever nå merutgifter til helsepersonell, smittevernutstyr og etablering av kommunale beredskapsplasser for å hjelpe. Flere leverandører har varslet ekstraordinære prisøkninger opp til 30 % under «force majeure».

Dette vil, ifølge regjeringens tiltakspakke 3, inngå i den helhetlige vurderingen av kompensasjonen av kommunene i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2020. Kompensasjon av kommunenes utgifter til praksiskompensasjon til fastleger som på grunn av legearbeid blir smittet eller satt i karantene, og som har tapt inntekt som følge av virusutbruddet, vil også inngå i den samlede vurderingen. Pr i dag er det for tidlig å gi noe anslag for disse kostnadene.

Økte kostnader til renhold som følge av gjenåpning av barnehager og skoler bør kompenseres.

*For kommuner som i utgangspunktet har en presset økonomisk situasjon er det særdeles viktig at disse kostnadene kompenseres.*

For våre tre kommuner der vi nå får en betydelig reduksjon i aktiviteten vil skatteinngangen i 2020 påvirkes negativt. Dette vil få betydelige økonomiske konsekvenser for kommunene. Vi forventer at regjeringen følger utviklingen i skatteinntekter nøye gjennom året, og at den kommer med et justert skatteanslag i Statsbudsjettet for 2021. Vi forventer også at fylkesmannen følger dette nøye.

*Vi ber om at kommunene får kompensert for tapt skatteinngang i henhold til budsjettert skatteinngang.*

## 2. Offentlig aktivitet

Dagens situasjon krever en motkonjunkturpolitikk. Mange kommuner har et stort etterslep på helt nødvendige investeringer og vedlikehold. Det er derfor behov for nasjonale lån og tilskuddsordninger (tiltaksplaner) for å opprettholde og stimulere til økt lokal aktivitet:

*Veg:* En veipakke hvor kommunene gis midler til oppgradering/vedlikehold av kommunale veier, bruer, trafikale flaskehals og trafikksikringstiltak som gang- og sykkelveier

*Bygg:* Stimulere til økt aktivitet i bygging av boliger, barnehager, skoler, omsorgsboliger og andre institusjonsplasser gjennom Husbanken

*Vedlikehold:* En statlig finansieringspakke for vedlikehold av offentlige bygg

*Flomsikring:* Ekstra midler til flomsikring

Kommunene må i dagens situasjon være en pådriver for å sikre og få i gang lokal aktivitet. For å avhjelpe situasjonen innen bygg og anlegg framskynder Trysil kommune i første omgang budsjetterte investeringer innen veg, vann og avløp og kommunal bygningsmasse tilsvarende 48 mill, og varsler samtidig at det kan komme mer. Videre har kommunene spilt inn «gryteklare prosjekter» til fylkesmennene. I Trysil kommune gjelder dette tiltak som utbedring av veier, flomtiltak, renovering av bygningsmasse, boliger til førstegangsetablerere, parkeringsanlegg og rehabilitering/utbygging av kulturhuset, beregnet til kr 118 mill kr. I Hemsedal er det meldt inn «gryteklare» prosjekter for ny sentralskole, omsorgsboliger, veg, vann, høydebasseng og avløp på totalt kr 177 mill. Mens i Øyer kommune er det meldt inn gryteklare prosjekter i størrelsesorden 82 millioner kroner. De største prosjektene er å framskynde investeringene i forhold til flom- og rassikring av et byggefelt på til sammen 216 tomter. Videre er det ferdigstilling av en gang og sykkelvei i Tretten sentrum. Til slutt er det vedlikeholdsprosjekt og investeringsprosjekt innen barnehage, skole og helse- og omsorg.

## 3. Næringsretta virkemidler, påfyll på lokale næringsfond og midler til omstilling

Vedtatte tiltaksplaner, kompensasjonsordning, rentenedsettelse og økte tilskudds- og lånerammer i Innovasjon Norge vil avhjelpe situasjonen betraktelig. Men det er dessverre ikke tilstrekkelig for sesongbaserte virksomheter, små bedrifter og for nystartede virksomheter/gründerbedrifter.

For våre kommuner er det viktig å skape flere helårsarbeidsplasser, samt å utvikle et mer robust næringsliv. Det er derfor vesentlig at kommuner som våre, med et ensidig næringsliv gis mulighet til å starte et langsiktig omstillingsarbeid. Dette for å styrke bærekraften i reiselivet og samtidig få flere bein å stå på.

Det betyr ikke at vi skal kaste alt vi har over bord, men starte en prosess der vi ser på mulighetene inn mot det nye og kanskje ukjente. Vi må omstille oss til store endringer i privatøkonomien med betydelig arbeidsledighet og endring i kjøpekraften. Markedet vil oppføre seg annerledes og vi må nytte våre fortrinn inn i en bærekraftig utvikling, der handelsmønstre endres og digitale løsninger vil ha en oppblomstring. Det er viktig at kommunene sitter i førersetet i et slikt arbeid, og at det skjer i nært samarbeid med næringslivet.

På kort sikt kan vi gjøre dette ved at fylkeskommunen igjen gir årlig påfyll på kommunale næringsfond. Dette betinger at overføringen av regionale utviklingsmidler til fylkeskommunene økes og øremerkes til særlig utsatte kommuner. På den måten kan midlene i større grad imøtekomme lokale behov, selvsagt innenfor rammene for statsstøttereglene. Det er også viktig at kommunene har kapasitet til å følge opp bedrifter og gründere på en god måte, både på kort og lang sikt.

Som akutte tiltak har kommunene våre allerede satt i gang flere tiltak:

- Etablert «hjelpkorps» som har i oppgave å henvise og veilede bedrifter i forhold til de ulike tiltakspakkene, bistå i møter med NAV, banker, Innovasjon Norge og i en mulig konkurssituasjon
- Utviklet ulike bransjespesifikke kompetanseprogram og kurstilbud
- Bistå med utviklingsmidler til ulike typer utviklingsprosjekt
- Bygge innovasjonskompetanse med relevans i dagens og fremtidens situasjon

I tillegg har kommunene ulike virkemidler som landbruksfond, idrettsfond og kraftfond med flere som vil bli aktivt brukt for å skape vekst og utvikling.

Det er viktig at kommuner som våre gis mulighet til et langsiktig omstillings- og nyskappingsarbeid. Målet med arbeidet er å skape nye og sikre eksisterende arbeidsplasser, øke konkurransekraften og utviklingsevnen både i næringslivet og kommunen.

Den markante økningen i ledighetstillene er det som skiller oss ut som særlig utsatte kommuner. For å møte denne utfordringen trenger vi statlige omstillingsmidler vi kan bruke lokalt.

*Vi ber om at kommunene får midler til omstillingsarbeid og påfyll på kommunale næringsfond.*

#### 4. Menneskelige forhold

Koronasituasjonen medfører økt usikkerhet og utrygghet for våre innbyggere. For oss alle er det å ha et trygt arbeid å gå til viktig for å opprettholde livskvaliteten. Usikkerhet rundt arbeidssituasjon og økonomi skaper økt behov for hjelp fra kommunen.

Økt antall ledige medfører økt belastning på NAV-kontorene. Det er viktig at bemanningen på disse styrkes slik at de permitterte kan få den veiledning de har krav på. Videre må man anta at behovet for sosial hjelp vil øke ved økt ledighet. Noe som igjen vil øke presset på kommunene. Pr i dag er det vanskelig å anslå omfanget.

Vi forventer at ledigheten vil ha en viss varighet. Det er derfor viktig at det iverksettes målrettede tiltak som feks kurs- og kompetansehevende aktiviteter for denne gruppa. Tiltak som er tilpasset den enkelte og som ivaretar lokale behov. Reglene for dagpenger ved permitteringer må endres, slik at det er mulig å opprettholde dagpenger mens man deltar på kompetansehevende tiltak og ikke minst at tidsrommet man har rett på dagpenger utvides til ett år.

Trysil, Øyer og Hemsedal 24. april 2020.

Erik Sletten  
Ordfører i Trysil

Jon Halvor Midtmageli  
Ordfører i Øyer

Pål Rørby  
Ordfører i Hemsedal